

تحقیقی**افسردگی در بیماران همودیالیزی و رابطه آن با مشخصه‌های فردی آنان****چکیده**

زمینه و هدف: میزان افسردگی و هزینه‌های مراقبت در بیماری‌های جسمی به خصوص نارسایی مزمن کلیه از افزایش چشمگیری برخوردار است. پژوهش حاضر با هدف کلی تعیین میزان افسردگی در بیماران همودیالیزی و رابطه آن با عوامل مرتبط تدوین و اجرا گردید.

روش پرسی: پژوهش حاضر از نوع توصیفی مقطعی بود. نمونه‌های پژوهش شامل کلیه بیماران تحت درمان با همودیالیز در استان گلستان (۱۲۹ نفر با دامنه سنی ۱۱ تا ۷۷ سال) بود که به صورت سرشماری وارد مطالعه گردید. گردآوریداده‌ها با استفاده از پرسشنامه‌ای مشتمل بر دو بخش مشخصات فردی آزمودنی‌ها و مقیاس سنجش افسردگی بک انجام شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، از نرم‌افزار آماری SPSS-11 و نیز از آمار توصیفی و استنباطی (کای دو) استفاده شد.

یافته‌ها: ۳۷/۲ درصد بیماران همودیالیزی از افسردگی خفیف و متوسط و ۳۱ درصد از افسردگی شدید و بیش از حد رنج می‌برند. همچنین از بین متغیرهای مورد بررسی، افسردگی تنها با اتوپولوژی نارسایی مزمن کلیه و قومیت ارتباط معنی‌داری وجود داشت ($P<0.05$).

نتیجه‌گیری: این مطالعه نشان داد که افسردگی در بیماران همودیالیزی خطری جدی محسوب می‌شود و می‌تواند سلامت بیماران را به مخاطره اندازد. بنابراین پیشنهاد می‌شود برای تشخیص به موقع و در نهایت درمان افسردگی در بیماران همودیالیزی معاینات دوره‌ای روانپزشکی صورت گیرد.

کلید واژه‌ها: همودیالیز - افسردگی - مشخصات فردی

معصومه مدانلو

کارشناس ارشد پرستاری

عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی گرگان

دکتر صادق علی تازیکی

روانپزشک ، استادیار دانشگاه علوم پزشکی گرگان

همیرا خدام

کارشناس ارشد پرستاری

عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی گرگان

ناصر بهنام پور

کارشناس ارشد آمار حیاتی

عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی گرگان

نویسنده مسؤول : معصومه مدانلو

modanloo1@yahoo.com

نشانی: گرگان ، دانشکده پرستاری و مامایی بوریه

صندوق پستی: ۹۱۶۵-۵۶۱

تلفن: ۴۴۲۶۹۰۰ ، تکابر: ۰۱۷۱-۴۴۲۵۱۷۱

وصول مقاله: ۸۳/۸/۳۰

اصلاح نهایی: ۸۴/۲/۲۰

پذیرش مقاله: ۸۴/۳/۷

مقدمه

بی‌حصلگی، کاهش میل جنسی، اختلال الگوی خواب) اغلب تشخیص داده نمی‌شود در نتیجه اپیدیمیولوژی افسردگی ناشی از اختلالات طبی کاملاً شناخته شده نیست (۴). از طرفی افسردگی یکی از اختلالاتی است که هزینه‌های گرافی را به خود اختصاص می‌دهد. در امریکا افسردگی جزء یکی از ۱۰ بیماری پرهزینه به شمار می‌رود. مطالعات متعددی نشان می‌دهد که بیماران جسمی بستری در بیمارستان که به افسردگی نیز مبتلا بودند از نظر طول مدت اقامت ۴۰ درصد و از نظر هزینه درمان ۳۵ درصد افزایش نسبت به سایر بیماران داشتند (۶). شاید به این دلیل باشد که افسردگی یک عامل مهم در رابطه با کاهش تعیت بیماران از درمان می‌باشد و عدم مشارکت بیماران افسرده در درمان مشکلات طبی آنان را افزوده و سلامت آنان را به مخاطره می‌اندازد. حتی باعث مرگ زودرس آنان می‌گردد (۷). بیماران با نارسایی پیش‌رفته کلیه نیز از جمله بیمارانی هستند که به دلیل تغییر در سبک زندگی به دلیل بیماری و شیوه درمان اغلب با تنش‌ Zahārی روانی - اجتماعی زیادی دست به گزینش هستند و به همین دلیل افسردگی یکی از شایع‌ترین مشکلات روانشناختی آنان می‌باشد. به طوری که بنا به گزارش Hailey و همکاران ۲۰ درصد بیماران همودیالیزی مشکلات روانشناختی داشتند و اکثر آنان (۴۳/۶ درصد) مبتلا به افسردگی بودند (۸). مطالعه

افسردگی یکی از شایع‌ترین اختلالات روانی در جوامع انسانی به شمار می‌رود. به طوری که بر اساس پیش‌بینی سازمان بهداشت جهانی در سال ۲۰۲۰ میلادی ناتوانی‌های ناشی از افسردگی در بین تمام بیماری‌ها رتبه دوم را خواهد داشت (۱) و هم اکنون چهارمین علت اصلی مرگ و میر جهان محسوب می‌شود (۲). افسردگی می‌تواند از طریق حوادث استرس‌زا زندگی به خصوص مشکلات طولانی مدت مانند برخی بیماری‌های جسمانی آشکار شود و به وسیله تداوم این استرسورها ادامه یابد (۳). بیش از ۱۰-۲۰ درصد جمعیت عمومی افسردگی را تجربه می‌کند. به طوری که ۱۵ درصد افراد حداقل یکبار در طی زندگی به این اختلال مبتلا می‌شوند. همچنین تعداد افراد افسرده به دلیل فشارهای ناشی از تغییرات اجتماعی و محیطی و برخی از بیماری‌های جسمی رو به افزایش است (۴). از طرفی شیوع یک‌ماهه افسردگی در کل جمعیت ۲/۲ درصد برآورد شده است که این میزان در افراد مبتلا به بیماری‌های جسمی (۳۲-۱۰ درصد) خصوصاً نارسایی مزمن کلیه (۵-۲۵ درصد) افزایش چشمگیری دارد (۵). علی‌رغم شایع بودن این اختلال در بیماری‌های جسمی به دلیل مشابهت علایم افسردگی با برخی علایم بیماری‌های جسمی (از قبیل کاهش اشتها، خستگی،

فکر می‌کند احساسشان را در هفته‌های اخیر به نحو احسن نشان می‌دهد دایره بکشند. سپس با ارزیابی جمع امتیازات آزمودنی در یکی از گروه‌های بدون افسردگی (۱۰-۰)، افسردگی ناچیز (۱۶-۱۱)، افسردگی خفیف که نیازمند مشاوره است (۲۰-۱۷)، افسردگی متوسط (۳۰-۲۱)، افسردگی کی شدید (۴۰-۳۱) و افسردگی بیش از حد (۶۳-۴۱) قرار می‌گیرد. در این پژوهش به دلیل کم بودن نمونه و به منظور برقراری شرایط استفاده از آزمون‌های آماری طبقات درهم ادغام شده و آزمودنی‌ها در سه گروه بدون افسردگی و افسردگی ناچیز (۰-۱۶)، افسردگی خفیف و متوسط (۳۰-۱۷) و افسردگی شدید و بیش از حد (۶۳-۳۱) قرار گرفتند. ضمناً وجود سوگ در ۶ ماه اخیر، معلولیت و سابقه ابتلاء به اختلالات روانپزشکی قبل از ارایه پرسشنامه از طریق مصاحبه مشخص گردید.

در این پژوهش منظور از قومیت‌های ذکر شده کسانی می‌باشد که در زمان انجام پژوهش در این استان ساکن بوده و در یکی از گروه‌های زیر قرار می‌گیرند.

گروه فارس کسانی بودند که اصالتاً بومی این منطقه می‌باشند.

گروه ترکمن و قزاق کسانی هستند که از ۲۵۰ سال پیش از آسیای میانه به این استان مهاجرت کرده‌اند و ازدواج درون گروهی دارند.

گروه قومی سیستانی و بلوج افرادی هستند که از نیم قرن پیش از شهرهای مرزی افغانستان و پاکستان به این منطقه مهاجرت نموده‌اند (۱۱).

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها پس از کمی نمودن اطلاعات و با استفاده از نرم‌افزار SPSS و با تنظیم جداول و توزیع فراوانی و محاسبه شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرهای پژوهش توصیف شد. سپس با استفاده از آمار استنباطی و به کارگیری آزمون کای دو بررسی اهداف و آزمون فرضیه انجام شد که ضریب اطمینان در این مطالعه ۹۵ درصد (۰/۰۵) بود.

یافته‌ها

از ۱۲۹ بیمار مورد مطالعه ۶۱ نفر (۳/۴۷ درصد) زن و ۶۸ نفر (۷/۵۲) مرد بودند که دامنه سنی آنان ۱۱ تا ۷۷ سال (با میانگین ۴۵/۲۸) بود. همچنین ۷۴ نفر (۹/۷۲ درصد) از واحدهای مورد پژوهش متأهل بودند. تعداد ۹۹ نفر (۸/۷۶ درصد) تحصیلات پایین و تنها تعداد ۱۸ نفر (۱۴/۹ درصد) آنان تحصیلات در حد دبیرستان و دانشگاهی داشتند. فقط تعداد ۷

Koike و همکاران نیز مؤید این مطلب است که کیفیت برنامه مراقبتی بیمارانی که به طور همزمان افسردگی و بیماری جسمی داشتند در مقایسه با سایر بیماران کاهش چشمگیری داشته است (۹). Sensky و همکارانش اظهار نمودند که بین افسردگی و عدم تبعیت بیماران همودیالیزی از رژیم غذایی توصیه شده و حتی درمان‌های ضروری ارتباط معنی‌داری وجود دارد و این امر می‌تواند سلامت بیمار را به خطر انداخته و مرگ آنان را تسريع نماید (۷). به طوری که مطالعات نشان می‌دهد علت مرگ ۱۱-۲۲ درصد بیماران مبتلا به نارسایی مزمن کلیه ممانتع از ادامه درمان با همودیالیز می‌باشد (۱۰). بنابراین با تشخیص به موقع و درمان مؤثر افسردگی می‌توان کیفیت زندگی، پیش‌آگهی بیماری و بقاء بیماران را بهبود بخشید (۵). بدین منظور این پژوهش با هدف تعیین میزان افسردگی و شناسایی عوامل مرتبط با آن در بیماران همودیالیز طراحی و اجراء گردید.

روش بررسی

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی - تحلیلی است که به روش مقطعی انجام گردید. نمونه‌های این پژوهش، کلیه بیماران تحت درمان با همودیالیز در سال ۱۳۸۲ در سه مرکز آموزشی - درمانی استان گلستان (۵ آذر گرگان، شهید مطهری گنبد و طالقانی بندرترکمن) بود که از طریق سرشماری با درنظر داشتن معیارهای حذف و پذیرش نمونه وارد مطالعه شدند.

معیارهای پذیرش عبارت بودند از این که آزمودنی‌ها حداقل ۶ ماه تحت درمان با همودیالیز بوده و تمایل به شرکت در پژوهش را داشته باشند و معیارهای حذف از مطالعه نیز شامل سابقه ابتلاء به اختلالات روانپزشکی قبل از درمان با همودیالیز، وجود سوگ در ۶ ماه اخیر و معلولیت جسمی و ذهنی بود.

بدین ترتیب تعداد کل بیماران که در پژوهش شرکت کردند ۱۲۹ نفر بود. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش، پرسشنامه‌ای مشتمل بر دو بخش بود که به روش خود گزارش‌دهی طی یک مرحله تکمیل شد. بخش اول مربوط به مشخصات فردی واحدهای مورد پژوهش شامل ۱۹ سوال و بخش دوم، مقیاس افسردگی بک (BID) بود که یکی از روش‌های (Beck Depression Inventory) درجه‌بندی کلی افسردگی است و شامل ۵۸ سوال می‌باشد. در این مقیاس از آزمودنی‌ها درخواست می‌شود دور پاسخی که

جدول ۱: توزیع فراوانی افسردگی در بیماران همودیالیزی بر حسب قومیت

القومیت	افسردگی فراوانی	بدون افسردگی و افسردگی ناچیز	اجسردگی خفیف و متوسط	اجسردگی شدید و بیش از حد	جمع	تعداد (درصد)					
فارس											
ترکمن و قرقاز											
سیستانی و بلوج											
جمع											

جدول ۲: توزیع فراوانی افسردگی بیماران همودیالیزی بر حسب اتیولوژی نارسایی مزمن کلیه

سبب شناسی فراوانی	افسردگی	بدون افسردگی و افسردگی ناچیز	اجسردگی خفیف و متوسط	اجسردگی شدید و بیش از حد	جمع	تعداد (درصد)					
نشار خون											
انسداد و تروما											
دیابت ، اتوایمون و کانسر											
گلو درد چرکی و سایر عفونت ها											
بیماری های مزمن کلیه											
جمع											

کلیه را تایید می کند. در این بیماران به دلیل مشکلات یا تنش زاهای روانی - اجتماعی زیادی که تجربه می کنند، افسردگی شایع ترین تشخیص روانپزشکی آنان گزارش شده است که همراه با میزان بالای مرگ و میر می باشد (۱۰). مطالعه Hailey و همکاران (۲۰۰۱) نشان داد که شایع ترین بیماری در بیماران همودیالیزی که به دلیل مشکلات جدی روانشناختی به مرکز خدمات بهداشت روانی ارجاع شده بودند، افسردگی (۴۳/۶ درصد) بود (۸). در مطالعه ده ساله O'Donnell و همکاران روی بیماران همودیالیزی میزان افسردگی بین ۶ تا ۳۴ درصد متغیر بود (۵). مطالعات زیادی مؤید میزان بالای افسردگی در بیماران جسمی مزمن است که از این میان می توان به پی گیری ۶-۱۲ ماهه Koike و همکاران (۱۳۵۶) بیمار در آمریکا اشاره کرد که میزان وی روی افراد مبتلا به بیماری جسمی به طور معنی داری افسردگی در افراد مبتلا به بیماری جسمی باشد (۶). بررسی این مطالعه نشان داد که بیش از ۴۳ درصد افراد مبتلا به بیماری جسمی افسرده بودند (۹). علی رغم این که در این پژوهش بالا بودن میزان افسردگی در بیماران همودیالیزی به عنوان مشکل جدی مطرح بود ولی ارتباط معنی داری از نظر آماری بین افسردگی و اکثر اطلاعات دموگرافیک مورد بررسی وجود نداشت که یکی از دلایل احتمالی آن را می توان کم بودن نمونه (علی رغم ورود همه بیماران همودیالیزی و اجد شرایط استان در مطالعه) ذکر کرد و دلیل دیگر این که نمونه های مورد پژوهش از نظر متغیرهای مورد بررسی همگن بودند. به طور مثال اکثر نمونه ها متأهل (۷۲/۹ درصد)، با

نفر (۵/۴ درصد) از آنان سابقه پیوند کلیه داشتند که مجدداً دیالیز می شدند و ۳۲ نفر (۲۴/۸ درصد) در انتظار پیوند بودند. از نظر اشتغال نیز ۸۴ نفر (۶۶/۱ درصد) از واحدهای مورد پژوهش بی کار بودند. یافته های پژوهش در رابطه با مقیاس افسردگی بک نشان داد که ۴۱ نفر (۳۱/۸ درصد) افسردگی نداشتند و یا افسردگی آنان ناچیز بود. ۴۸ نفر (۳۷/۲ درصد) افسردگی متوسط داشتند و ۴۰ نفر (۳۱ درصد) افسردگی شدید یا بیش از حد داشتند.

بر اساس نتایج آزمون های آماری بین میزان افسردگی با عواملی نظیر سن ، سطح تحصیلات ، وضعیت تأهل ، شغل ، سابقه پیوند کلیه ، انتظار پیوند کلیه ، میزان درآمد خانواده، طول مدت ابتلاء به بیماری و درمان با همودیالیز ، عوارض ناشی از بیماری و درمان مربوطه ارتباط معنی داری وجود نداشت و از متغیرهای مورد بررسی در این مطالعه فقط بین میزان افسردگی با قومیت و اتیولوژی نارسایی مزمن کلیه ارتباط معنی داری وجود داشت ($P < 0.05$) (جدول ۱). اکثر بیماران مبتلا به افسردگی شدید و بیش از حد (۷۱/۲ درصد) فارس بودند. ضمناً اتیولوژی عمده نارسایی مزمن کلیه در قومیت فارس افزایش فشار خون بود.

بحث

یافته های این مطالعه نشان داد که ۷۹/۸ درصد بیماران تحت درمان با همودیالیز درجه ای از افسردگی را تجربه نمودند و ۳۱ درصد آنان افسردگی شدید داشتند. تحقیقات زیادی میزان بالای افسردگی در بیماران مبتلا به نارسایی مزمن

سال ۱۹۶۶ تا ۲۰۰۱ انجام شد مشخص شد که بیماری جسمی و جنس زن از جمله عوامل خطرساز افسرددگی بودند (۱۴).

نتیجه‌گیری

این مطالعه نشان داد که افسرددگی در بیماران همودیالیزی خطری جدی محسوب می‌شود و می‌تواند سلامت بیماران را به مخاطره اندازد. بنابراین پیشنهاد می‌شود برای تشخیص به موقع و در نهایت درمان افسرددگی در بیماران همودیالیزی معاینات دوره‌ای روانپژوهشکی صورت گیرد. ضمناً پیشنهاد می‌شود مطالعات دیگری روی تعداد بیشتری از بیماران و با هدف شناسایی سایر عوامل مرتبط نظری تنفس‌ Zahāhāی بیماران همودیالیزی صورت گیرد تا بتوان پژوهش‌های مداخله‌ای در جهت افزایش مهارت‌های زندگی برای مقابله با تنفس‌ Zahāhāی روانی – اجتماعی و در نتیجه پیشگیری و درمان افسرددگی و ارتقاء کیفیت زندگی آنان طراحی و اجرا نمود.

تشکر و قدردانی

از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی گلستان، مسؤولین محترم مرکز آموزشی – درمانی پنجم آذر گرگان، شهید مطهری گنبد، طالقانی بندر ترکمن، کارکنان بخش - های همودیالیز بیمارستان‌های فوق و کلیه عزیزانی که در انجام این پژوهش همکاری نمودند، به خصوص بیماران عزیز تحت درمان با همودیالیز که انجام این پژوهش تها با همکاری صمیمانه آنان میسر گردید، تشکر می‌گردد.

References

- 1) Murray CJ, Lopez AD. The Global Burden of Disease. Volume I. World Health Organization, Harvard School of Public Health, and The World Bank. Geneva. 1996; P: 5.
- 2) Fortinash KM, Holoday-Worrel PA. Psychiatric Mental Health Nursing. 3rd Ed. Mosby. 2003; P: 291.
- 3) گلدلی، م. گات، د. می‌ید، ر. مبانی روانپژوهشکی آکسفورد. ترجمه: هاشمیان، ک. ابوحمزه، ا. چاپ اول. تهران. انتشارات تیجان. ۱۳۷۷. صفحه ۱۶۴.
- 4) Kaplan HI, Sadock BJ. Kaplan and Sadock's Synopsis of Psychiatry: Behavioral Sciences/Clinical Psychiatry. 8th Ed. Philadelphia. Lippincott Williams & Wilkins. 1998; PP: 529-558.
- 5) O'Donnell K, Chung JY. The diagnosis of major depression in end-stage renal disease. Psychother Psychosom. 1997;66(1):38-43.
- 6) Levejoy NC, Matteis M. Cognitive-behavioral interventions to manage depression in patients with cancer. Cancer Nursing. 1996; 20(3): 155-167.
- 7) Sensky T, Leger C, Gilmour S. Psychosocial and cognitive factors associated with adherence to dietary and fluid restriction regimens by people on chronic haemodialysis. Psychother Psychosom. 1996; 65(1): 36-42.
- 8) Hailey Bjo, Moss SB, Street R, Gersh HA, Calabrese AA, Campbell C. Mental Health Services in an outpatient dialysis practice. Dialysis & Transplantation. 2001; 30(11): 732-739.
- 9) Koike AK, Unutzer J, Wells KB. Improving the care for depression in patients with comorbid medical illness. Am J Psychiatry. 2002; 159(10): 1738-45.
- 10) Christensen AJ, Moran PJ. Psychosomatic research in end-stage renal disease: a framework for matching patient to treatment. J Psychosom Res. 1998; 44(5): 523-8.
- 11) Golalipour MJ, Ahmadpour M, Vakili MA. Congenital malformations at a referral hospital in Gorgan, Islamic Republic of Iran. EMHJ. 2005; 11(4): 1-9.
- 12) Lloyd CE, Dyer PH, Barnett AH. Prevalence of symptoms of depression and anxiety in a diabetes clinic population. Diabet Med. 2000; 17(3): 198-202.
- 13) Weil CM. Exploring hope in patients with end stage renal disease on chronic hemodialysis. Nephrol Nurs J. 2000; 27(2): 219-24.
- 14) Cole MG, Dendukuri N. Risk factors for depression among elderly community subjects: a systematic review and meta-analysis. Am J Psychiatry. 2003; 160(6):1147-56.